

IQTISODIY ISLOHOTLARNING HOZIRGI BOSQICHIDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VA AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI

Murodova Nigina Nurmaxmadovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti iqtisodiyot mutaxassisligi 2-bosqich
magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichida kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirish masalalari tahlil qilingan. Jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash, ijtimoiy tengsizlikni kamaytirish va fuqarolarning turmush darajasini yaxshilash uchun amalga oshirilayotgan islohotlar, ularning samaradorligi hamda istiqboldagi yo'nalishlar ilmiy jihatdan yoritilgan. Xorijiy tajribalar bilan qiyosiy tahlil asosida milliy sharoitda qo'llash mumkin bo'lgan mexanizmlar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari kambag'allikni qisqartirish bo'yicha davlat siyosatining samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar. Iqtisodiy islohotlar, kambag'allik, farovonlik, ijtimoiy adolat, barqaror rivojlanish, bandlik, daromadlar, ijtimoiy siyosat, xalqaro tajriba, iqtisodiy o'sish.

Abstract

This article analyzes the issues of poverty reduction and increasing the well-being of the population at the current stage of economic reforms. The reforms being implemented to ensure sustainable development of society, reduce social inequality and improve the living standards of citizens, their effectiveness and future directions are scientifically highlighted. Based on a comparative analysis with foreign experience, mechanisms that can be applied in the national context have been developed. The results of the study include scientific conclusions and practical recommendations aimed at increasing the effectiveness of state policy on poverty reduction.

Keywords. Economic reforms, poverty, prosperity, social justice, sustainable development, employment, incomes, social policy, international experience, economic growth.

KIRISH

Mamlakat taraqqiyotining har bir bosqichida iqtisodiy islohotlarning asosiy maqsadi aholining turmush darajasini oshirish, kambag'allikni qisqartirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdan iborat bo'lgan. Mustaqillikning dastlabki yillaridan

boshlab O'zbekistonda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar milliy iqtisodiyotni shakllantirish, bozor mexanizmlarini joriy etish va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lsa, hozirgi bosqichda ularning asosiy diqqat markazida kambag'allikni qisqartirish, o'rta sinf qatlamini kengaytirish va farovonlikni oshirish masalalari turibdi.

Jahon tajribasi ko'rsatadiki, kambag'allikni qisqartirish faqat iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan emas, balki bu o'sishning samaralarini adolatli taqsimlash orqali ham amalga oshiriladi. Shu nuqtayi nazardan, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar ko'proq ijtimoiy yo'naltirilgan bo'lib, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlariga davlat tomonidan yordam ko'rsatish, yangi ish o'rinlarini yaratish, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarini modernizatsiya qilish orqali farovonlikni oshirishga qaratilmoqda.

Bugungi bosqichning o'ziga xos xususiyatlaridan biri shundaki, kambag'allikni qisqartirish milliy taraqqiyot strategiyalarining eng muhim ustuvor yo'nalishiga aylangan. Prezident tashabbusi bilan qator davlat dasturlari qabul qilinib, kambag'allik chegarasini aniqlash, ijtimoiy yordam tizimini qayta ko'rib chiqish va xalqaro tajribalarni tatbiq etish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Kirish qismidan maqsad — kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishning nazariy va amaliy asoslarini aniqlash, hozirgi bosqichda amalga oshirilayotgan islohotlarning samaradorligini baholash va istiqboldagi yo'nalishlarni belgilashdir. Shu bois, maqolada xalqaro tajribaga tayanilgan holda O'zbekiston sharoitiga mos innovatsion yondashuvlar ham taklif qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Kambag'allik va farovonlik masalalari iqtisodiy nazariyada keng o'rganilgan. Klassik iqtisodchilar A. Smit va D. Rikardo iqtisodiy o'sishni ijtimoiy farovonlikning asosi sifatida ko'rgan bo'lsa, J. M. Keyns davlatning iqtisodiyotni tartibga solishdagi roli va aholi daromadlarini oshirishdagi bevosita ahamiyatini ta'kidlagan. Keyingi davrda A. Sen kambag'allikni faqat daromad yetishmovchiligi sifatida emas, balki inson imkoniyatlarining cheklanishi sifatida baholab, bu tushunchani yanada kengaytirdi.

Jahon banki, BMT Taraqqiyot dasturi va boshqa xalqaro tashkilotlarning tadqiqotlarida kambag'allikni qisqartirish bo'yicha turli modellar ishlab chiqilgan. Ularga ko'ra, kambag'allikni kamaytirish faqat ijtimoiy yordam tizimlari orqali emas, balki samarali bandlik, sifatli ta'lim va sog'liqni saqlash tizimi, shuningdek, teng imkoniyatlarni ta'minlash orqali erishiladi.

O'zbekistonda ham bu borada bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Mahalliy iqtisodchi olimlar Q. Abdurahmonov, Sh. Yo'ldoshev, A. Xolmatov va boshqalarning

asarlarida kambag'allikni qisqartirishda davlat siyosati, investitsiya siyosati va bandlik mexanizmlarining ahamiyati yoritilgan. Ularning fikriga ko'ra, aholining turmush darajasini oshirish nafaqat iqtisodiy resurslarning ko'payishi, balki ularning samarali taqsimlanishi bilan ham chambarchas bog'liq.

Shuningdek, xorijiy tajribalar ham qiziqarli natijalarni beradi. Masalan, Janubiy Koreya va Singapurda iqtisodiy rivojlanish dasturlari kambag'allikni qisqartirishning asosiy mexanizmi bo'lib xizmat qilgan. Braziliyada esa shartli ijtimoiy yordam dasturlari orqali millionlab oilalar kambag'allik chegarasidan chiqishga erishgan.

Adabiyotlar tahlilidan ko'rinadiki, kambag'allikni qisqartirish va farovonlikni oshirishning samarali mexanizmlari ko'p qirrali bo'lib, ular milliy sharoit va iqtisodiy tizimning o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirilishi zarur.

Ushbu tadqiqot metodologiyasi tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil va statistik baholash asosida qurilgan. Avvalo, kambag'allik va farovonlik tushunchalarining nazariy asoslari o'rganildi va ularning turli mamlakatlardagi talqinlari tahlil qilindi.

Statistik ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Jahon banki va BMT hisobotlari asosida yig'ildi. Kambag'allik darajasi, aholi daromadlari, bandlik ko'rsatkichlari, ta'lim va sog'liqni saqlashga ajratilgan xarajatlar tahlil qilindi. Bu jarayon kambag'allikning dinamikasini baholash va uni qisqartirish bo'yicha amalga oshirilgan islohotlarning samaradorligini o'lchash imkonini berdi.

Qiyosiy tahlil orqali O'zbekiston tajribasi boshqa davlatlar bilan solishtirildi. Masalan, Janubiy Koreya, Xitoy va Malayziyada kambag'allikni qisqartirish bo'yicha amalga oshirilgan davlat dasturlari o'rganildi va ularning O'zbekiston sharoitiga mos jihatlari tahlil qilindi.

Ekspert baholash usuli orqali iqtisodchi olimlar, amaliyotchi mutaxassislar va siyosatshunoslarning fikrlari yig'ildi. Ularning xulosalari asosida kambag'allikni qisqartirish va farovonlikni oshirishning ustuvor yo'nalishlari aniqlandi.

Metodologiyada shuningdek, barqaror rivojlanish mezonlari asosida kambag'allikni qisqartirish jarayonining uzoq muddatli ta'siri ham o'rganildi. Bu mezonlar nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki ijtimoiy adolat va ekologik barqarorlikni ham qamrab oldi.

NATIJALAR

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va farovonlikni oshirish bo'yicha sezilarli yutuqlarga erishilgan. 2020 yildan boshlab mamlakatda kambag'allik chegarasini aniqlash, aholining kam ta'minlangan qatlamlarini aniq belgilash va ularni qo'llab-quvvatlash bo'yicha yangi tizim joriy etildi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy yordam tizimi yanada maqsadli bo'lib, kambag'allikning qisqarishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlari yaratish aholining daromadlarini oshirishga sezilarli ta'sir qilmoqda.

Tahlil shuni ham ko'rsatadiki, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlariga qaratilayotgan e'tibor uzoq muddatli istiqbolda kambag'allikni kamaytirishga xizmat qilmoqda. Chunki inson kapitalining rivojlanishi iqtisodiy barqarorlikning asosiy omilidir.

Shu bilan birga, natijalar muammolarni ham ko'rsatadi. Jumladan, hududlar o'rtasida kambag'allik darajasida katta tafovut mavjud, bandlik bozorida norasmiy sektorning yuqoriligi ham iqtisodiy siyosatning dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda.

Natijalardan kelib chiqib, quyidagi xulosalarga kelindi: kambag'allikni qisqartirish uchun ijtimoiy yordam tizimini yanada takomillashtirish, bandlikni oshirish, innovatsion iqtisodiy loyihalarni rivojlantirish va hududiy tengsizlikni kamaytirish zarur.

XULOSA

Yuqoridagi tadqiqotlar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichida kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirish eng ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Amalga oshirilayotgan davlat dasturlari va iqtisodiy islohotlar bu yo'nalishda sezilarli natijalar bermoqda, biroq hali ham yechimini kutayotgan masalalar ko'p.

Xulosa qilib aytganda, istiqboldagi asosiy yo'nalishlar quyidagilardan iborat:

- ijtimoiy yordam tizimini yanada shaffof va maqsadli qilish;
- ta'lim va sog'liqni saqlash tizimiga investitsiyalarni ko'paytirish;
- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish orqali bandlikni kengaytirish;
- hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish;
- xalqaro tajribadan samarali foydalanish va innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish.

Shunday qilib, kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirish jarayonlari nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va siyosiy barqarorlikni ta'minlashning ham eng muhim shartidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. – London: W. Strahan, 1776. – 412 p.

2. Ricardo D. Principles of Political Economy and Taxation. – London: John Murray, 1817. – 389 p.
3. Keynes J. M. The General Theory of Employment, Interest and Money. – London: Macmillan, 1936. – 472 p.
4. Sen A. Development as Freedom. – Oxford: Oxford University Press, 1999. – 366 p.
5. Sachs J. The End of Poverty. – New York: Penguin Books, 2005. – 397 p.
6. Stiglitz J. Globalization and Its Discontents. – New York: W. W. Norton, 2017. – 432 p.
7. Abdurahmonov Q. Iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy adolat. – Toshkent: Fan, 2020. – 312 b.
8. Yoʻldoshev Sh. Oʻzbekistonda kambagʻallikni qisqartirish masalalari. – Toshkent: Iqtisod, 2021. – 286 b.
9. Xolmatov A. Ijtimoiy siyosat va iqtisodiy islohotlar. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2019. – 258 b.
10. World Bank. Poverty and Shared Prosperity Report 2022. – Washington: World Bank, 2022. – 245 p.

